

# TANULMÁNYOK

## A filozófiai kutatás problémái

SZIGETI JÓZSEF

### 1.

Az SZKP programja, a XXII. kongresszus útmutatásai a marxista—leninista filozófia továbbfejlesztésének egyértelmű és világos útját jelölik ki. A programban, a többi között, ez áll: „Továbbra is állhatatosan védelmeznünk kell és ki kell dolgozni a dialektikus és történelmi materializmust, a természet, a társadalom és az emberi gondolkodás fejlődésének legáltalánosabb törvényeit magában foglaló tudományt.” Hasonló alkotószellemű munkára buzdítja a társadalomtudományok művelőit pártunk VIII. kongresszusa.

Marx csodálatos pontosan határozta meg filozófiánk alapvető vonását, amikor a materialista dialektikáról szólva, azt mondta, hogy „lényege szerint kritikai és forradalmi”. Világnézetünk, módszerünk lényegéből következik a céltudatos, offenzív szellem. Revizionisták és revizionista befolyás alatt álló filozófusok azt javasolták a marxista filozófia aktuális programjául, hogy vesse alá magát egyik vagy másik polgári filozófiai irányzat, teszem a neopozitivizmus hatásának. A marxista filozófia azonban az egyetlen valóban tudományos filozófia, s nem veti alá magát idegen befolyásoknak. A saját alapjain tud továbbfejlődni, ha ezer szállal kapcsolódik a társadalom és a szaktudomány fejlődéséhez. Ha ma marxista filozófusok azzal foglalkoznak, hogy feldolgozzák a matematikai logika vagy a szemantika problémáit, akkor ezzel nem idegen befolyásnak vetik alá a marxizmust, hanem ellenkezőleg, olyan területekre is kiterjesztik befolyását, amelyek eddig az idealizmus szabad vadászterületei voltak, éppen a marxista filozófia offenzív szellemének azon háttérbeszorulása miatt, amelyet a személyi kultusz okozott.

A marxista filozófia továbbfejlődésének hajtóereje a gyakorlat, a gyakorlatban föltáruló társadalmi és tudományos problémák. Maga a szocialista és kommunista fejlődés követeli meg, hogy az elméletet ne csak megvédelmezzük, hanem továbbfejlesszük, hiszen a szocialista és kommunista építés a társadalompedagógiai, tudományelméleti, etikai, esztétikai kérdések egész sorának megoldását sürgeti. S nem is akármilyen megoldását; minél mélyebb-átfogóbb válaszokat adunk, annál hatékonyabban segítjük elő a gyakorlati megoldásokat is, elébe dolgozva a szakadatlanul felmerülő új és újabb szükségleteknek. Ad hoc felmerülő kérdésekre sem lehet pusztán ad hoc válaszokkal beérni. Az összetartozó tények egész komplexumát feldolgozó és megmagyarázó elméleti munkára van szükség, mert az egyes tények igazi megvilágítása, a hozzájuk való aktív állásfoglalás mindig csak kompetenzív elmélet alapján lehet helyes, még akkor is, ha a kutatás középpontjában az alkalmilag felmerülő probléma megoldása áll a közvetlen gyakorlat számára.

A tudat mindig másodlagos a léttel szemben, a kommunista társadalomban is. Ebből azonban nem következik, hogy a másodlagosságnak a tudat

elmaradásában kellene megnyilvánulnia. A szocialista és kommunista fejlődés előrehaladásával egyre égetőbb igénnyé válik, hogy a tömegek társadalmi tudata adekvátan fejezze ki társadalmi létüket, s a magasfokú kommunista tudatosság a továbbhaladás egyik fontos mozgatóerejévé váljék. A tudomány *elméleti* tudatosságának pedig éppenséggel nem szabad elmaradnia a társadalmi lét fejlődésétől. Sőt, bizonyos értelemben, előtte kell járnia. Ahogyan a termelésnek előtte jár a technika, a technikának a tudomány, úgy a társadalmi fejlődés sokoldalú igényeinek és szükségleteinek előtte kell hogy járjon a társadalomtudomány, a többi között a filozófia is. A marxizmus-leninizmus tudománya amelynek legfőbb összefoglalója, továbbfejlesztője és megvalósítója a kommunista párt S hogy ez nem pusztán lehetőség, bizonyítja a két Kommunista Kiáltvány, a XIX. és a XX. századi, megvalósult világ-történelmi eredményeivel és az emberiség további sorsát eldöntő eredményes megvalósulásával.

Hegel a filozófiát Minerva baglyának nevezte, amely csak a beálló alkonyattal kezd repülni. A mitológiai kép pontosan kifejezi a hegeli filozófia funkcióját: egy történelmi fejlődési szakasz utólagos felmérését és tudatosítását. Marx szemében a filozófia — mitológiai képnél maradva — prometheusi tett: a tudomány fényét deríti a történelmi szemhatár legtávolibb ponjára is, hogy képes legyen cselekedeteivel közelebb hozni a távoli jövőt.

A marxista filozófia mint minden igazi tudományos elmélet anticipatív. Lehetővé teszi a tudományos előrelátást. A legtöbb tudományos általánosításban benne foglaltatik már az anticipáció egy mozzanata, mivel bármely törvényszerűség gyakorlatilag végtelenül sok egyedi tényre érvényes, nemcsak a múltban és a jelenben, de a jövőben előforduló egyedi tényekre is. Ha azt mondom, hogy a termelőerők fejlődése határozza meg a társadalom termelési viszonyainak fejlődését, ezzel a múlt, jelen és jövő minden egyes társadalmáról érvényes igazságot mondtam ki. Ám a szó teljes, kitüntetett értelmében csak ott beszélhetünk tudományos anticipációról, ahol egy jelenség fejlődésének a jövőben felmerülő új, általános vonását előlegezzük. Az osztályellentétek történelmileg szükségszerű felszámolása a proletárdiktatúra útján, az osztály nélküli társadalom megvalósulása, Marx idejében egészen más értelemben volt tudományos előrelátás, mint a kapitalista társadalom osztályellentétének felismerése. Mégis ez az utóbbi, a jelenvaló felismerése s fejlődési irányának megértése volt alapja a jövőt előlegező megismerésnek. Mert előrelátni csak azt lehet, ami a jelen fejlődési dinamikájában adva van. Azokat a konkrét alakzatokat, amelyekkel keresztül az általános tendencia megvalósul, nem lehet közvetlenül előrelátni. Illetve csak akkor lehet, amikor az előrelátás feltételei létrejöttek már, amikor a következő szakasz konkrét sajátossága a megelőző szakasz fejlődési dinamikájában adva van.

Ebben az értelemben a marxizmus igazi „tour de force”-a a jelen történelmi-társadalmi valóságának megragadása. Marx nem akart recepteket gyártani a jövő lacikonyhája számára, mert tudta, hogy egy általános tendencia konkrét megvalósulási módját milliónyi, előre nem látható feltétel és körülmény befolyásolja. De az általános fejlődési tendencia felismerését a jelen mélyebb megértése, a valóság forradalmi átalakítása szempontjából is nélkülözhetetlennek tartotta, mert csak egy történelmi jelenség fejlődési távlatainak ismerete adja kezünkbe azt a mértéket, amelynek birtokában megítélhetjük pozitív vagy negatív szerepét, s ennek szellemében cselekedhetünk. Ezért beszélt Marx arról is, hogy az ember anatómiája a majom anatómiájának

lcsa: egy fejlődési lánc magasabban álló tagjának megértése előfeltétele alacsonyabban álló tag teljes megértésének. Sohasem gondolt arra, hogy a gondolkodás és cselekvés számára egyaránt fontos heurisztikus elvet úgy gya fel, mint az alacsonyabbtól a magasabbhoz vezető oksági viszony taga- sát, amint ezt egyes félreértői feltételezik. Polgári szociológusok és filozófus- k gyakran beszélnek arról, hogy vannak olyan fejlődési folyamatok — teszem, automatizációval megindulók —, amelyeket elkerülhetetlen végzetként ll vállalni. Rálépünk egy új útra — mondják —, de nem tudjuk, hogy hová zet. Mi is rálépünk új utakra, de a marxizmus—leninizmus iránytűjének tokában mindig megállapíthatjuk, honnan jövünk, hol tartunk és hová gyünk.

Amilyen világos mármost a marxista megismerésnek ez a belső logikája, an nehéz e követelménynek eleget tenni. Hazai tapasztalatainkból indulva bizonyára sok mindenben kell változtatnunk munkastílusunkban és munka- rvezetünkben is. Ezt teszik feladatunkká Pártunk kongresszusi Irányelvei. A szovjet filozófia nagy és gyors fellendülése a XX. kongresszus után, eze- z között bizonyára abból adódott, hogy rendkívül tudatosan törekedtek a szocializálódásra a filozófián belül, s a specializálódás mellett a különböző, egy- ssal határos problémákon dolgozó filozófusok tudományos kooperációjára. m kevésbé tudatosan törekszenek a filozófusok és a szaktudományok kép- előinek együttműködésére, komplex kutatási témák komplex módszerekkel ténő megoldására.

A marxista filozófia szerves része a tudományoknak. Nem törekszik arra gy a tudományok tudománya legyen, mint napjaink tomizmusa, amely — zületének egében és nem a valóságban, persze — a tudományok fölött ol. De nem kárhoztatja a filozófiát arra a szerepre sem, amelyre a tudo- nyos világnézet szükségességét és lehetőségét programszerűen tagadó neo- itivizmus, hogy szaktudomány legyen a többi szaktudomány mellett. marxista filozófia sajátos vonása, hogy *tudományos* világnézet, s ebben üt világnézetiileg ugyan szintén nem semleges, de világnézeti relevanciájukat intve nagyon különböző szaktudományoktól. Ez azonban nem zárja ki lozófián belüli specializálódást, ha megőrizzük a különböző területek szerves refüggését.

Ma a szocialista társadalom sokoldalú szükségletei sürgetik, hogy a fizi- a mikrofizika, a biológia filozófiai ismeretelméleti kérdéseinek megoldá- a szaktudósokkal karöltve e területekre specializált filozófusok is dolgozza- , nem is szólva az olyan, világnézeti szempontból is óriási jelentőségű udományokról, mint a kibernetika vagy az információelmélet, amely számos filozófiai problémára vet új fényt. A marxizmus valamennyi alapvető illetét ismerő filozófusok specializálódása és közös problémák kooperáción uló megoldása megsokszorozná filozófiánk teljesítőképességét.

E munkamódszerek alkalmazása mezkönnyítené és meggyorsítaná az élet azon területeinek kidolgozását is, amelyek a kommunista társadalom- agógia nagy célkitűzéséhez, a szocialista, a kommunista ember ösztársa- ni kifejlődéséhez szolgáltatnak elméleti vezérfonalat. A marxista etika és nélviségelmélet kidolgozására gondolok.

A kommunista erkölcsi kódex megteremtése önmagában is történelmi me szovjet elvtársainknak. De éppen tőlük halljuk, ez nem befejezése, m kezdete a kommunista erkölcs átfogó kidolgozásának. Ez utóbbi fel- z viszont feltételezi az általános etika munkába vételét is. Ma a marxista

elmélet alapján sok lényeges vonást tudunk elmondani, mondjuk, a munka-erkölcsről, levezetve ezeket a vonásokat az általánosabb és már ismert törvényszerűségekből. De sokkal gazdagabb, az eleven életet közelebről és mélyebben befolyásoló etika felépítését segítené elő, ha az életben érvényesülő munka-erkölcs és fejlődési irányzatai kritikai vizsgálata alapján építenénk ki az etikának ezt az ágát. Ezért kellene az etikát aláépíteni egy olyan erkölcsszociológiával, amely, például, a munkaerkölcs tekintetében adekvát kutatási metodika alapján jelentős tényanyagot hozna össze, s a legmagasabb színvonalú filozófiai általánosítás számára legalábbis „félkész” állapotban adná át.

Ugyanilyen kutatási módszerrel lehetne kiépíteni a személyiség sokoldalú kibontakozásának marxista elméletét, általában a személyiség — nem pusztán az etikára tartozó — elméletét. Marx és Engels a Kommunista Kiáltványban a kommunista társadalom lényegét látták abban, hogy „a régi, az osztályokra és osztályellentétekre épült polgári társadalom helyébe olyan társulás lép, amelyben minden ember szabad fejlődése az összes többi szabad fejlődésének feltétele”. Ellenségeink mind a mai napig a személyiség elpusztításával vádolnak bennünket, mert a személyiség számukra egyet jelent a magántulajdonnal. S nem egyszer még barátaink is aggódva kérdezik, mi lesz a személyiség sorsa a kollektivizmusban. Ma már a szocialista világrendszer mindennapos gyakorlata bizonyítja egyre meggyőzőbben, hogy a személyiség csak a kommunista kollektivizmus alapján virágozhat ki, s az SZKP programja a maga egészében a személyiség teljes kibontakoztatásának feltételeit írja elő. Pártunk kongresszusi határozatainak megvalósítása is nagy lépéssel visz közelebb e célhoz.) Ez a polgári társadalomból ránk öröklődött individualizmus teljes leküzdésének egyetlen útja is. Mert a személyiség nem önmagába zárt atom, nem az Én fájdalmasan büszke vagy hivalkodóan öntetszelgő befelfordulása, nem is saját Én-ünk kultikus céllá tétele önmagunk s mások számára. Minden ilyesfajta szándék — már a puszta szándék is, hát még megvalósulása! — csak szegényíti és eltorzítja. Az ember társadalmi viszonyainak összessége, a mi társadalmi viszonyaink között, amelyek a társadalom egész szervezetének tervszerű és sokoldalú fejlődését biztosítják, a gazdag és sokoldalúan kibomlott személyiség annak a szakadatlan tevékenységnek szubjektív terméke, amelynek objektív oldala és eredménye az alkotómunka, kisebb vagy nagyobb embercsoportokon keresztül, az egész társadalom javára és hasznára. A személyiség sokoldalú kibontakozásának forradalmi humanista elméletét egyaránt felhasználhatjuk a kommunista ember teljes társadalmi győzelméért folyó munkában és a kivezető út fölrajzolásában a kapitalista társadalom individualizmusában megrekedt emberek társadalmi öntudatra ébresztésénél.

Filozófia és szociológia együttműködése e kérdések kidolgozásában csak egyik formája a szükséges munkamegosztásnak és kooperációnak. Etika és személyiségelmélet kidolgozása még számos tudományos diszciplína eredményeit feltételezi: elég talán a pszichológiára, pedagógiára, antropológiára utalnóm. Egyes problémák esetében egyik vagy másik szaktudomány eredménye önmagában is elégséges a filozófiai megoldáshoz. Más, kidolgozatlanabb kérdések megkívánják majd a komplex kutatásokat, amelyek nemcsak a filozófia, hanem a segítségül hívott tudományág fejlődése szempontjából is jelentőssé válhatnak.

Túlmenve a tudományok együttműködésén, éppen az említett etikai és személyiségelméleti problémák világos megfogalmazása és megoldása jelentős segítséget kaphat a művészettől és irodalomtól, különösen korunk szocialista irodalmától és művészetétől. Ma a természeti törvények kutatásában

íási eredményeket érnek el egy-egy természeti jelenség szélsőséges, extrém szonyok — teszem végletesen magas, illetve alacsony hőmérsékleti vagy szélsőségi viszonyok — közötti tanulmányozásával. Ilyen munkamódszerekkel kezdenek nyomára jutni az elemi részek milliárd elektronvoltos energia mellett történő képződésének és változásának. Irodalom és művészet gyakran rázolja szélsőséges élethelyzetek és jellemek kölcsönhatását. S ha valódi, nem kiagyalt, nem merőben patológikus, excentrikus szélsőségek ábrázolásáról van szó, hanem eleven társadalmi tények megragadásáról, akkor az ilyen ábrálás heurisztikus értéke szinte felbecsülhetetlen a filozófia számára. Jellemek életsorsok összefüggése, konfliktusok kialakulása és megoldása a művészet közeivel, kiemelve az élet tarka fogatagából, olyan „modellt” ad a filozófusnak, amelyet éppúgy felhasználhat a társadalmi valóság megismerésében, olyan a mikrofizika használta fel a maga modelljeit, ahogyan ma számos domány használja fel a kibernetikai modelleket az objektív valóság törvényszerűségeinek feltárásában. Csak éppen érteni kell hozzá, hogy fogalmi nyelvre fordítsuk le mindazt, amit a modell szemléltet.

## 2.

A marxista filozófia továbbfejlődésének sokfelé ágazó feladatai között kardinalis hely illeti meg a dialektikus materializmust, egész világnézetünk módszertanunk magvat.

Ma még folynak a viták a dialektikus materializmus felépítéséről, belső logikájáról. A dialektikus materializmus kidolgozása lenini programjának megvalósítását még ma is komolyan akadályozza Lenin egyik fontos koncepciójának félreértése.

Lenin Filozófiai Füzeteiben nemcsak a materialista dialektika egyes vényei és kategóriáinak kidolgozására törekedett. Felvetette a dialektikus materializmus belső rendjének, szerkezetének kérdését is. Olyan gondolatok foglalkoztatták, amelyeket ma a tudományelmélet tárgyal, amely, a többi között, a tudományok logikai felépítésének tisztázására hivatott. Csak látszóparadoxon az, hogy a dialektikus materializmus vizsgálata közben a materialista dialektika eszközeit kell felhasználnunk. A filozófiára alkalmazott tudományelméleti vizsgálat szükségszerűen ezt teszi, s ezért nem véletlenül akkor kerülhet erre sor, amikor a filozófia magas fejlődési színvonalra jutott, perdöntő kérdéseit megoldotta már, s a törvények és a kategóriák tárházával rendelkezik. Ma, amikor a dialektikus materializmus teljes kidolgozása közben sort kerítünk a dialektikus materializmus felépítésének vizsgálatára is, ez nem a szegénység, hanem a gazdagság zavarából következik, annak tünete, hogy ismereteink elég mélyek és átfogóak ahhoz, hogy szisztematikusan és rendszeresen kiépítsük őket.

Lenin legfontosabb idevágó útmutatása a dialektika, logika és ismeretelmélet egységét fogalmazza meg. „Ha Marx nem is hagyott hátra *'Logika'*-t (egy betűvel), de hátra hagyta a *'Tőke' logikáját*, és ezt derekasan fel kellene használni a szóban forgó kérdésekben. A *'Tőke'*-ben alkalmazva van egy tudományra a logikája, dialektikája és ismeretelmélete a materializmusnak (nem 13 szó, ez egy és ugyanaz), ami átvett minden értékeset Hegeltől és továbbfejlesztette ezt az értékeset.” Egységen Lenin dialektikus egységet értett, mely feltételezi a különbséget, megszüntetve megőrzi a filozófiai területek

önállóságát. Semmiesetre sem gondolt arra, hogy az egységgel együtt megszűnt volna e területek viszonylagos önállósága, s törvényszerűségeik és kategóriáik rendezetlenül összekeverednének. Nem mond ennek ellent az aforisztikus fogalmazás zárójelbe tett point-je sem („nem kell 3 szó: ez egy és ugyanaz”), mivel e területek belső egységét és összetartozását nem egy szóval ugyan, de egy tudományos fogalmat kifejező szavakkal dialektikus materializmusnak nevezzük. Lenin csak — hogy saját kifejezésével éljek — „en lisant Hegel” emlegeti a „logiká”-t.

A materialista elmélet és a dialektikus módszer egymástól való elszakításának Sztálintól származó nézőpontjából jön csak létre az általános dialektikát s a logika és az ismeretelmélet speciális dialektikáját összekeverő „egység” és ezzel kapcsolatban nem túlságosan termékeny viták arról, hogy a materialista elmélet vagy a dialektikus módszer kifejtésével kell-e kezdeni a dialektikus materializmus felépítését. A marxista filozófia azonban megszüntette a dialektika és a materializmus elszakítottóságát: a materializmust dialektikussá, a dialektikát materialistává tette. A dialektika materializmus nélkül éppúgy nem lehet következetesen dialektikus, mint ahogyan a materializmus dialektika nélkül nem lehet következetesen materializmus. Tanúsítja ezt az egész Marx előtti filozófia. Különböző mozzanatok egysége ez, de a különbségben az egység dominál. Ami a módszer és elmélet viszonyát illeti: Leninnek eszébe sem jutott, hogy a dialektikában pusztán módszert lásson s ne elméletet is egyben, s megfordítva, a materialista elméletet adott esetben — például a Kik azok a „népbarátok”?-ban — éppen úgy, mint Marx, módszernek nevezi.

Materialista elmélet és dialektikus módszer egymástól való elszakítása ma abban az elképzelésben jelentkezik, hogy a marxista filozófia felépítését, struktúráját az határozza meg, hogy világnézetet és egyben módszert is ad. Világnézetben a materialista elméletet, módszerben a dialektikát értik. Ám az a tény, hogy a marxista filozófia világnézet és egyben módszer is, nem a felépítését, szerkezetét szabja meg, hanem a jellegét fejezi ki, azt, hogy nem szaktudomány, hanem filozófia. Csakhogy ezt is pontatlanul, mivel minden filozófia világnézet és módszer is. Ha neotomisták a Heisenberg-féle bizonytalansági reláció mögött mint a bizonytalanság korrelátumát az abszolút bizonyosságot, istent tételezik fel, ezzel éppúgy kifejezik világnézetüket, mint ahogy módszert adnak, csak éppen tudományellenes módszert a természettudomány eredményeinek idealista meghamisítására, retrográd társadalmi célok érdekében. A marxista filozófiát ebben a vonatkozásban az jellemzi, hogy *tudományos* világnézetet és módszert ad, éppen sajátos osztálytartalma alapján. A munkásosztály filozófiája minden tekintetben a kendőzetlen valóságot tudja feltárni a munkásosztály és a dolgozó emberiség érdekeiből kiindulva. Ezért egyetemes érvényű filozófia. S ezért válik, az osztályellentétek leküzdésével és az osztálykülönbségek elmosódásával párhuzamosan, az egész, a kizsákmányolástól immár szét nem tagolt emberiség filozófiájává.

A filozófia jellegének és struktúrájának összezavarása egymásba mossa az általános dialektikát s a logika és az ismeretelmélet speciális dialektikáját, s ezzel a kutatás határozott irányát és világos célkitűzéseit eleve lehetetlenné teszi. Így maradnak fontos ontológiai kérdések tisztázatlanok, mert észrevétlenül átcsúsznak a kérdés ismeretelméleti vagy logikai aspektusának a tárgyalásába, és megfordítva, így válnak fontos logikai kérdések, ismét észrevétlenül és ellenőrizetlenül, ontológiaiakká. Pedig a legegyszerűbb meggondolások s az elmélet és a gyakorlat hétköznapi tényei is amellettszólnak, hogy e prob-

naköröket viszonylagos önállóságukban vizsgáljuk meg. Az oksági viszony, ládál, tökéletesen független a tudatunktól, attól hogy felismerjük-e vagy n. Minél mélyebben és teljesebben ismerem meg ezt az objektív viszonyt, psolatait és összefüggéseit más létmeghatározottságokkal, annál terméke- ebben használhatom fel a megismerés során. De a termékeny felhasználás ír olyan ismeretelméleti kérdés, amely új aspektust jelent, s ráa- sul bonyolódik a minden megismerési aktusban szerepet játszó logikai kate- riák közbelépésével. *A* és *B* jelenség objektíve ok és okozat, *A* oka *B*-nek. n a megismerés viszonylag elmélyült szakasza már, amikor a kettő oksági psolatát felismerem; a megismerés korábbi szakaszában legfeljebb csak tem ezt, s ezért a valóban létező oksági viszonyt csak problematikus ítélet májában fejezem ki: lehet, hogy *A* oka *B*-nek. Az objektív szükségszerűségi zonynak a megismerés egy fázisában pusztán problematikus viszonyként ló tételezése — és számos más ehhez hasonló elemi jelenség — világosan elha- olja egymástól az ontológiai és az ismeretelméleti kérdésfeltevést. S is látható, hogy a megismerési folyamatban a logikai alakulatok hor- zzák az objektivitás kategóriáit, míg a valóságfolyamatban éppen for- val!

A marxista filozófia, híven materializmusához, az objektív anyagi világ átfogóbb, legáltalánosabb meghatározottságainak, törvényeinek és kate- riáinak vizsgálatából indul ki; ezek sajátosságát, összefüggését, mozgásuk rarchiáját az objektív dialektika — „ontológia” — tárja fel. Az objektív lektika általános dialektika is, mivel az általa feltárt törvények és kate- riák nemcsak az anyagi folyamatokban érvényesülnek, hanem az őket vissza- rrozó tudatfolyamatokban is, bár csak másodlagosan.

Az objektív dialektika törvényszerűségeire épül rá a szubjektív dialektika gy dialektikus logika. Ez már speciális dialektika, mert a sajátosan logikai ződmények — ítélet, fogalom, következtetés — csak az emberi tudatban eznek, s nem az anyagi világban. E pusztán gondolati képződmények nagyon átos — „lerövidített” — visszatükrözései az objektív törvényszerűségeknék. logika ezek vizsgálatát jelenti. Ezért célszerűtlen a logika fogalmat kiter- ztett értelemben használni. Az objektív idealizmusban volt értelme annak, gy a logika fogalmát az objektív dialektika területére is kiterjesztették. gelnek szent meggyőződése volt, hogy mondjuk, az oksági viszony szellemi pocs a jelenségek között. Mivel mi anyagi jelenségek anyagi viszonyának tjuk, legfeljebb képletes értelemben mondhatjuk logikai viszonnak. Általá- n, a dolgok logikáját emlegetve — ha nem akarunk visszaesni az idealiz- usba — pusztán az anyagi világ belső törvényszerűségeire gondolunk. A ika-fogalom kiterjesztett, metaforikus használatának célszerűtlensége jelenlegi tudománytörténeti helyzetben már abból is kiviláglik, hogy dialektikus logikán sokszor bármely törvény és kategória vizsgálatát ik, csak éppen a sajátosan logikaiakét nem. Ítélet, fogalom és következ- és elméletét így teljesen a formális vagy a matematikai logika körébe alják. S ez utobbi csak a polivalens logikában éri el a dialektika szintjét, ol azonban szintén nem meríti ki a dialektikus logika problematikáját.

Objektív és szubjektív dialektika dialektikátlan kettősségét, merev ellenté- : feloldja a dialektikus materializmus harmadik nagy területe, az ismeretel- ílet, amely a dialektikus megismerés összefolyamatát tárgyalja. Ez azt mu- ja meg, hogy az objektív dialektika és a logika kategóriáinak együttes alkal- zásával hogyan ismerjük meg egyre mélyebben a végtelen és kimeríthetetlen

valóságot, hogyan leszünk gyakorlatilag is urai az egész természeti és társadalmi világfolyamatnak.

Vajon nem robbantja-e fel az ilyen felfogás a dialektikus materializmus belső egységét? Egyáltalán nem. Marx Tőkéjének egységét sem robbantja fel, ellenkezőleg, megalapozza hármasság tagoltsága. Marx először a tőkés termelés folyamatát kutatja, majd a tőke forgalmi folyamatát. Csak a törvényszerűségek és kategóriák két sorának feltárása alapján egyesíti a két mozzanatot, és fejt ki a tőkés termelés összefolyamatát. Ebből a szempontból sem véletlen Lenin utalása Marx Tőkéjére. Itt nemcsak analógiáról van szó a dialektikus materializmus és a Tőke felépítése között, nem merő felszíni hasonlóságról, hanem izomorfizmusról, különböző tartalmak közös szerkezeti törvényszerűségéről.

Elmélet és módszer szerkezeti elvként való felfogásának hívei, persze, kétségbe vonják, hogy lehetséges és szükséges kiépíteni a dialektikus materializmus rendszerét. Szerintük a dialektikus materializmus törvényeinek és kategóriáinak materialista dialektikus rendszerezése hegelianizmus. Rendszer helyett pusztán a mindenkori szükségleteknek megfelelő kutatásokat kívánnak. Könnyű volna erre azt válaszolni, hogy maguknak a szükségleteknek felmerülésében, egymásutánjában is van rend és összefüggés — miért hagyják ezt számításán kívül? Nem hasonlít-e felfogásuk az „infinit kutatás” újkantiánus és pozitívista elvéhez? —, amellyel nem az a baj, hogy végnélküli kutatásokat sürget, hanem az, hogy cél és irány nélküli kutatómunka kifejezője. A kérdés ugrópontja azonban nem ez. Sokkal inkább abban rejlik, hogy azok, akik minden rendszerezési kísérletben hegelianizmust látnak, annyira a hegeli gondolkodás bűvkörében élnek még, több mint egy századdal Hegel után, hogy el sem tudnak képzelni más típusú rendszert, mint a hegeli. Hegel zárt rendszerre törekedett, arra, hogy a filozófia valamennyi problémáját mindörökké megoldja és kifejtse a saját rendszerének keretein belül. De mióta a filozófia tudomány lett — s csak a marxizmussal lett tudománnyá —, azóta a filozófiai rendszer értelme is megváltozott, s a filozófia osztozik minden más tudomány sorsában. Rendszerre nyílt rendszer. Rendszer, mert saját, összefüggő, egységes alapjain fejlődik tovább. Nyílt, mert továbbfejlődik. Nyíltsága két irányú, extenzív és intenzív. Extenzíve, „külsőre”, kiegészíthető új törvényszerűségek és kategóriák sorával, a tudomány és forradalmi tapasztalataink fejlődésének megfelelően. Intenzíve, belterjesen is nyílt, mivel minden átfogó kategória — ismét csak az újabb tudományos fejlődés és a forradalmi tapasztalatok általánosításaként — speciális kategóriák egész sorát fogadhatja magába, s két egymással összefüggő, „szomszéd” kategória közé a közvetítő kategóriák egész láncolata iktatható be. Az egész marxizmus mint rendszer fejlődése cáfolhatatlanul igazolja ezt. Extenzív irányban a klasszikus kapitalizmus politikai gazdaságtanát Lenin kiegészíti az imperialista kapitalizmussal; ez a kiegészítés egyben a kapitalizmus politikai gazdaságtanának számos kategóriáját fejleszti tovább intenzíve. Ugyanígy napjaink Kommunista Kiáltványa. A szocialista állam marxi-lenini elméletét extenzíve kiegészíti egy új taggal, a népi állam elméletével, amely két szomszédos kategória, a proletárdiktatúra és az államnélküli, kommunista társadalom közé iktatódik be, s így intenzív továbbfejlesztés is. A továbbfejlődés e két iránya általában át is megy egymásba. A példákat a végtelenségig szaporíthatnám.

Sem a dialektikus materializmus, sem a marxizmus—leninizmus egésze nem nyílt rendszer abban az értelemben, hogy kizár magából mindent, ami a munkásosztály és a haladó emberiség érdekeivel összeegyeztethetetlen.

Hogy a polgári filozófia régóta a válság állapotában van, senki előtt nem titok, a polgári gondolkodók előtt sem: a tomista Bochenski s a neopozitivistákhoz közelálló Stegmüller egyaránt elismerik. Persze, különböző módon interpretálják, egyesek hanyatlási tünetet látnak benne, mások — Hans Reyer például — a polgári világnézet és filozófia valaminő misztikus újjázületésének kínját.

A polgári filozófia, szembekerülve a dialektikus és történelmi materializmussal, már régóta szakított még a saját materialista tradícióival is, és az idealizmust ültette trónra.

Nem használta és nem is használhatta fel a dialektikus módszer eredményeit sem, mivel a materialista dialektika alkalmazása még a természettudományokkal kapcsolatban is beleütközik a burzsoázia létérdekeiből kinövő tilalmfákba; ezért antidialektikussá vált. Nem egyszerűen abban az értelemben, hogy régi metafizikus módszertanát elevenítette volna fel. Korunk polgári filozófusai metafizikus módszertanukon belül — mint ez legvilágosabban az egzisztencializmusban mutatkozik meg Kierkegaardtól Heideggeren át Sartre — a dialektika elemeiből kovácsolt pseudo-dialektikát, az ún. kvalitatív dialektikát állítják szembe a tudományos materialista dialektikával.

Az előző két mozzanat szükségszerűen maga után vonta a szembevetést a polgári filozófia legjobb racionalista tradícióival s az irracionalista irányzatok előtérbe nyomulását. Korántsem csak a nyíltan és kifejezetten irracionalista törekvéseken belül. Még a magukat racionalistáknak tekintő iskolák és irányzatok racionalizmusa mögül is előbukik az irracionizmus, irracionizmusuk minduntalan láthatóvá váló visszája. Nem csoda, ha ezen a rajon éppen a nyílt, fideista, vallásos filozófia nagyarányú előretörését látjuk, mint ez különösen világos napjaink tomista és neotomista törekvéseik előtérbe kerülésénél a marxizmus elleni harc során.

A polgári filozófia a marxizmus megszületése óta harcot folytat a munkásszálló forradalmi filozófiája ellen. Mégis, a tények leegyszerűsítése és sematikus emlélete lenne, ha nem látnók meg, hogy a marxista filozófia annyiban válik polgári filozófia által nyíltan is elismert ellenfélle, amennyiben a forradalmi inkásmozgalom gyakorlati győzelmeket arat, a szovjet hatalommal létrezza a saját szocialista államhatalmát, majd a szocialista világrendszer megteremtésével döntő és elhatározó erővé válik az egész emberiség további sorsát illetően. Csak a történelmi fejlődést tekintetbe véve, értékelhetjük teljes jelentőségében a polgári filozófia jelenlegi helyzetének azt a sajátosságát, hogy marxizmushoz való viszony vált számára alapvető kérdéssé, az ellene való védekezés vagy, esetenként, a hozzá való tudományos állásfoglalás jóhiszemű, progresszív motívumokból származó, bár korántsem mindig nyílt tisztázási kísérlete.

Vége a régebben oly gyakran érvényesülő agyonhallgatási taktikának. Még a polgári filozófusok nyílt antimarxista részének ellenünk irányuló politikai offenzíváját is úgy értékelhetjük, mint világtörténelmi defenzívabeszédükük nagyon is beszédes s számunkra kedvező tünetét. Új társadalmi mozgások figyelmét hívja fel a marxista filozófiára, olyan rétegek számára is közzétéve, amelyek azelőtt semmit sem tudtak és hallottak róla. Ma hatalmas katolikus egyházi gondolkodók, Wetter, Bigot és Calvez atya kénytelenek arra, hogy arcuk verejtékével tanulmányozzák Marx és Lenin gon-

dolatvilágát, és megpróbáljanak nem-létező ellentmondásokat feltárni bennük, nem vévén tudomást arról a saját történelmi helyzetüket jellemző alapvető ellentmondásról, hogy megsemmisítő hadjáratuk hevessége éppen az általuk bírált eszmék erejét és legyőzhetetlenségét bizonyítja.

A helyzet tehát mindenképpen előnyös számunkra, nagyobb lehetőséget teremt a burzsoá filozófia kritikai megsemmisítésére, a marxizmus—leninizmus tudományos eszméinek terjesztésére. Nézeteink terjesztése, az antikomunizmus ideológiai leleplezése szempontjából nagy figyelmet kell fordítanunk azon törekvésekre, amelyek filozófiai és politikai síkon fellépnek a marxizmus eszméje ellen. Ilyen törekvések a polgári filozófia minden fontosabb irányzatában megtalálhatók, az egzisztencializmusban éppúgy, mint a neopozitivizmusban.

Marxista irodalmunk általában megegyezik abban, hogy jelenleg a legfontosabb polgári filozófiai irányzatok, amelyeket mélyrehatóan kritizálnunk kell, a tomizmus, illetve neotomizmus, a neopozitivizmus és az egzisztencializmus, emellett — másodsorban — a pragmatizmust, a fenomenológiát s a protestáns dialektikus teológiát emlegetjük. Társadalmi hatókörüket tekintve különböző eszmeáramlatok ezek. Sematikusan szólva: az egzisztencializmus hatása elsősorban a polgári művészi és belletrista értelmiségre irányul; a neopozitivizmus akciórádiusza a tudományos, elsősorban természettudományos és műszaki képzettségű értelmiség felé; a neotomizmus a katolikus hívek osztályszempontból és osztályon belüli rétegződés szempontjából is igen sokszínű képletére.

A szociális hatás és kapcsolatok sokfélesége már eleve arra kötelez bennünket, hogy a polgári filozófiai irányzatok elleni harcunkat igen differenciáltan folytassuk. A legnagyobb társadalmi akciórádiusszal rendelkező irányzat nem esik feltétlenül egybe a tudományos fejlődés szempontjából legbefolyásosabb irányzattal. Erről könnyű meggyőződni, ha a tomizmus mellé odateszszük a neopozitivizmust. A tomista nézetek elterjedtségéből semmiképpen nem következik, hogy a neopozitivizmus ellen kisebb intenzitással kellene harcolnunk. Ha tekintetbe vesszük azt a szerepet, amelyet a tudomány ma világméretekben játszik, egyszeriben megnő a szaktudományokra és a szaktudományosságra hivatkozó, exkluzivitásra törekvő szakfilozófiák — analitikus iskolák, tudományfilozófiák, logikai pozitivizmus — marxista bírálatának jelentősége. Ebben a vonatkozásban nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a különböző irányzatok társadalmi súlya, egymáshoz való súlyviszonyuk nem állandó még egy korszakon belül sem, nagyon is alá van vetve a különböző történelmi fordulatoknak.

A bírálat sokoldalúságát és differenciáltságát abban a tekintetben is fokozni lehet, sőt kell, hogy nem elégszünk meg a fő irányzatok általános jellemzésével és bírálatával. Lenin Empiriokriticizmusa annak idején világosan megmutatta azt az alapvető egységet, amely a szubjektív idealizmus különböző irányzatait jellemezte. De — és ebben a tekintetben is módszertani példaképünk marad — ugyanakkor részletesen foglalkozott, tesze n a machizmus, és az immanens iskola viszonyával, sőt Mach, Avenarius és Petzold nézeteinek különbségével. Ha nem mutatjuk meg az azonos irányzatokon belüli különbséget, ellentmondásokat, ha kritikánkban nem megyünk el az árnyalatokig, akkor elméletileg mindig megmarad az a lehetőség, hogy az irányzat egyik vagy másik általunk nem bíralt variánsát állítsák előtérbe. Semmiképpen nem

abad, persze, túllőnünk a célon, és abszolutizálni ezeket a különbségeket. Az irányzatokon belüli iskolák és iskolácskák viszonyát úgy kell felfognunk, mint egymást kiegészítő s egymást bizonyos fokig feltételező mozzanatoknak viszonyát, amelyek egyazon irányzat lényegének egyik vagy másik aspektusát domborítják csupán ki.

A dezintegrációs folyamat, amely a polgári filozófián belül lejátszódik, mely a szocializmus világrendszerének létrejötte, a szocializmus ideológiai gyakorlati győzelmének hatására jelentősen meg is gyorsul, a polgári filozófok egy részében is mély elégedetlenséget szül, és felveti számukra a filozófiájuk újraorientálódás kérdését is. Sokszor ez, különösen a kezdeti stádiumokban, ettébb zavaros, következtelen és félszeg formákban nyilvánkozik meg. De elég nagida filozófiai fejlődéséregondolni, hogy lássuk, mennyire fontos számunkra ilyen újraorientálódási kísérletnél a segítségnyújtás, a helyes és a helytelen mozzanatok differenciáló filozófiai kritika formájában is.

A polgári filozófia általános és egyre mélyülő válságának ténye nem az, hogy egyes gondolatainknak racionális magva ne volna, vagy bizonyos területeken érdemleges filozófiai eredmények nem jöttek volna létre a válság hanyatlás emez ingoványos talaján. Hamisnak bizonyult az a felfogás, hogy klasszikus polgári filozófiákban, mondjuk a Hegelében, lehetett még racionális magvakat találni, amelyeket Marx és Engels kritikailag átdolgozva felhasználhattak nézeteik kialakításánál, de a marxizmus utáni polgári filozófiában erről már nem lehet szó. Alárendelt részproblémák viszonylag helyes megoldása nem mindig sérti a burzsoá filozófus által képviselt osztályérdeket, adott esetben egyenesen a burzsoá érdek kívánja az ilyen problémák viszonylag objektív feldolgozását. A burzsoá osztályérdek, az ideista és antidiialektikus felfogás bénító korlátoltságáról tanúskodik az a tény, hogy még az ilyen, viszonylag kötetlenül megoldható problémák esetén is torzulások jönnek létre. Eppen ezért az ilyen esetekben is racionális magvakról van szó csupán, amelyeknek átdolgozása és asszimilálása tudományos filozófiában éppúgy feltételezi a mélyreható bírálatot, mint a hegeli dialektika racionális magvának kiemelése Marx és Engels részéről. Nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy a matematikai logika jó része egy platonizáló idealizmus atmoszférájában — bárkorántsem annak következményeként — született meg, s hogy főleg a filozófiai elmélet határterületén, tudományelméletben és metodikában bizonyára találhatunk még racionális magvakat, még akkor is, ha a polgári filozófia nem termeli ezeket olyan bőséggben, mint a hegeli, még akkor is, ha sokkal több és mérgezőbb gyöteket kell kiirtani, míg egyes igazságmagvacskákat megtalálunk. Am a válság dezintegráció nem a tudományos igazság bő termőtalaja. Aki azt hiszi, hogy a nyugati irány és divat egyben a legjobb is, az akarva akaratlanul a polgári hátszínfelfogást hirdeti, a lapos evolucionizmust, retrográd jelenségek igazolására. A lapos evolucionizmus különböző megnyilvánulásaival elég sűrűn találkozni tudunk, főleg a művészeti dekadencia igazolására. Az egyes racionális magvak ismerése sem arra szolgál, hogy gyöngítse, hanem hogy erősítse és elmélyítse a polgári filozófia elleni harcot, olyan pontokra is kiterjesztve a kritikát, amelyek szellemi hatásának biztosításában fontos szerepet játszanak.

Magától értetődik, a bírált koncepciókat egészében, a maguk totalitásában kell megérteni és kritikailag elemezni. Ha a bírálat pusztán arra szorítkozik, hogy megmutatja, az idealisták idealisták, mi pedig materialisták vagyunk, akkor ezzel kizárólag azok számára mond valamit, akik a marxizmus

álláspontján állanak már. De eleve lemond az expanzióról, arról, hogy olyan embereket is meggyőzzön, akiknek a szemében az idealizmus még nem jelent egyet a tudományellenességgel. Csak a vitatott koncepciók egészében való bírálata képes megmutatni, hogy az alapvető idealista pozíciók hogyan vonnak maguk után téves és tudományellenes állításokat a részletekben is, valamint azt, hogy amennyiben értékes gondolatokat találni bennük, ezek éppen a koncepció egészével ellentétben és nem annak következményeként jöttek létre. Ha bírálандó koncepcióról beszélek, ezen nem pusztán a legfőbb pozíciók belső összefüggését értem, hanem azt az argumentációt is, amely a pozíciót igazolni akarja, amely elvezet hozzá. Az igazi lenini bírálat nem pusztán a végkövetkeztetések bírálata, hanem az argumentációjuké is. Ez annál fontosabb, mert a polgári filozófia különböző irányzataiban az alapvető álláspontok viszonylagos konstanciájával szemben az argumentációnak meglehetősen nagy variabilitása áll, ami könnyen érthető abból a tényből, hogy megingott pozícióikat újabb és újabb argumentumokkal próbálják megerősíteni, régi argumentumokat elejtenek vagy átfogalmaznak stb.

Tapasztalható az a tendencia is, hogy a kötelező tudományos objektivitás elvét félreértve, a vizsgált irányzatokat helyes és helytelen tételekre választják szét, amelyeket mechanikusan egymás mellé állítanak anélkül, hogy a kettő viszonyát és részarányát tisztáznák. Minthogy nincs olyan filozófia, amelyben valamiféle helyes gondolat ne lenne, azért az ilyen eljárással akár egy Husserl-ből is materialista gondolkodót csinálhatunk, teszem, ha kiszakítva tárgyaljuk azt a tételét, hogy a megismerésnek a lényeg megragadására kell törekednie. Az ilyen bírálat azonban dezorientál, éppúgy vét az igazság ellen, mint ahogyan ideológiailag mélységesen hibás.

Felmerült nálunk — még az 1956-os időkben — az immanens bírálat követelménye, egy hamis abszolutizált formában. Egy doktrína belső ellentmondásainak napfényre hozása lényeges momentuma minden mélyreható tartalmi bírálatnak, s hatásos eszköz is, hiszen egy-egy filozófia belső fegyverzetének elégtelenségét mutatja ki, úgyszólván kijelölve a támadás számára a leginkább sebezhető pontokat. Ám az immanens bírálat immanens korlátja és, éppen ezért, abszolutizálásának értelmetlensége abban áll, hogy lényegében elfogadja a bírálat filozófiai kérdésfeltevéseit, annak a keretében folytatja vizsgálatát, s legfeljebb kitekintést ad az objektív valóságra. A marxista filozófia éppen ezért túl kell hogy menjen ezen, ami azt jelenti, hogy ezt a momentumot is magában kell foglalnia, de nem szabad megállapodnia emellett, s az egész bírált koncepciót konfrontálnia kell tudományos ismereteink és gyakorlati tapasztalataink idevonatkozó körével. Ez a filozófiai, tartalmi kritika fő momentuma; az erről való lemondás egyet jelentene a marxista—leninista kritikáról való lemondással.

A tartalmi bírálat feltételezi e gondolatok osztály-, illetőleg történelmi meghatározottságának felmutatását, hiszen egy-egy gondolat értelme, jelentősége, főleg társadalmi vonatkozásuaké, meg sem állapítható e szociális analízis nélkül. Az igazi marxista elemzésben a bírált gondolatok társadalmi meghatározottsága és e gondolatok társadalmi kihatásának nyomon követése mindig az emberi megismerés és a tudomány fejlődésének azt a mély szociális meghatározottságát mutatja meg, amelyet a marxizmus—leninizmus és csakis a marxizmus—leninizmus tárt fel.

Immanens, logikai kritika, konfrontálás a tudományos kutatásban és gyakorlati-forradalmi tapasztalatainkban feltáruló valósággal, szociális meg-

meghatározottság felkutatása — ezek azok a mozzanatok, amelyek a marxista kritikát teljessé teszik. Mégis azt kell mondanom, hogy bár a marxista kritika eddig együttesen alkalmazza a három momentumot, adott esetben a kutatás átlagos céljainak megfelelően, egyiket vagy másikat mégis jobban az előtérbe hozhatja, hatékonyságának csorbitása nélkül. Mert nemcsak lehetséges és elképzelhető, de mindennapos tudományos tapasztalataink közé tartozó tény, hogy adott esetben a kritika meggyőző ereje éppen az egyik vagy másik mozzanattól kimunkálásától függ, s ebben az esetben ennek kell előtérbe kerülnie. Marx bizonyára mindenkinél mélyebben és teljesebben látta A. Smith vagy Ricardo nézeteinek szociális meghatározottságát, s amikor ez szükséges, ki is használta. De távol minden pedantériától, eszébe sem jutott ezeket a meghatározottságokat előtérbe állítani akkor, amikor azt vizsgálta, hogy a társadalmi termelési módok újratermelése és forgalma olyan bonyolult és összekuszált problémáit, melyek ma már merülnek fel elméleti szempontból Quesnay, Smith vagy Ricardo munkásságában.

A polgári filozófia bírálata a munkásosztály, a haladó emberiség ideológiai tályharcának szerves része. A békés egymásmellett élés politikájának követelményei között nagyjelentőségű nemzetközi szempontból. A szocialista fejlődés talaján pedig nélkülözhetetlen hozzájárulás a szocialista tudat kialakításáért és általánossá tételéért vívott harcunkhoz.

*Йозеф Сигети*

## ПРОБЛЕМЫ ФИЛОСОФСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ

Программа КПСС выдвинула перед марксистской философией нашего времени задачу защиты и дальнейшего развития диалектического и исторического материализма. Вопросы, которые стороны этого вопроса освещаются в данной статье.

Наступательным характером марксистской философии обуславливается, что она может довольствоваться отрицательной критикой идеалистических позиций, а должна уметь ответственно ответить на вопросы, возникающие на основе научного и общественного развития эпохи, прежде всего на основе быстрого развития социалистической мировой экономики. Эти ответы не могут носить характера *ad hoc*. Ощущается необходимость систематической разработки вопросов, связанных друг с другом, так как теоретический охват отдельных вопросов практики возможен лишь на основе всеобъемлющей теории. Марксистская теория — антиципационная: глубоко анализируя факты, объединенные по возможности во всей полноте, она может освещать и динамику развития. Только со знанием динамики, она может судить об отдельных явлениях настоящего и действовать согласно. Поэтому требуется значительное улучшение стиля и планов работы. Полное постижение диалектического материализма является первоочередной задачей. Указание на единство диалектики, теории познания и логики еще не обозначает полного разрешения этих областей друг в друге. Оно требует только их единства; внутри этого единства, однако, сохраняется их относительная самостоятельность. Марксизм предлагает собой систему, и является не просто бесконечным исследованием отдельных аспектов проблем. Но, марксизм — система, развивающаяся на своей собственной основе — и в этом смысле он является открытой системой, продвигающейся по мере накопления революционного опыта и развития естественных наук. С точки зрения же философии, он не является открытой системой, поскольку из него исключается все, что несовместимо с интересами рабочего класса, приобретающими все более непосредственно универсальный человеческий характер.

## PROBLEMS OF PHILOSOPHICAL RESEARCH

*by J. Szigeti*

The programme of the Communist Party of the Soviet Union assigns the development and defence of dialectical and historical materialism to the Marxian philosophy of our age. It follows from the militant spirit of Marxian philosophy that we need more than mere criticism of idealist views; a clear answer must be given to all those questions arising from the scientific and social progress of the age and especially from the quick development of the socialist world system. The nature of these answers may not be given *ad hoc*. It is necessary to systematize the interrelated questions, for without a comprehensive theory we are unable to grasp the rising practical problems. Marxian theory is anticipatory: if it makes a thorough analysis of the combined facts as a whole, then it is capable of illuminating the dynamics of development. Knowledge of this dynamics is indispensable in judging the various phenomena of the present age and in taking necessary action. This calls for an improvement in the method of philosophical study and planning. The development of dialectical materialism is of primary importance. Lenin's study concerning the unity of dialectics epistemology and logics does not indicate a total blending of these fields, but their dialectical unity in which they retain relative independence. Marxism is not only an endless search for the solution of certain complex problems, but a system. It must be noted that it continues to develop on its own theoretical basis. In this sense it is an open system which utilizes accumulated revolutionary experiences and keeps up with the development of exact sciences. It is not, on the other hand, an open class system because it eliminates everything irreconcilable with the increasingly universal and human interest of the working class